

כסלו תשפ"ד
נובמבר 2023

יומן תחנת השידור תל־חיים, השנה הראשונה לפעולתה

תחנת המשדרים תל־חיים הותקנה בצריף, ולאחר מכן הועברה לבונקר תת־קרקעי, בשכונת תל־חיים, המשיקה בגבולה הדרומי לשכונת יד אליהו, במתחם קרן הרחובות משה דיין ויצחק שדה בתל־אביב. כינוי האתר היה 'הגבעה'.

בעקבות המלצות ועדת אונסקו"פ העריכה 'ועדת המצב' כי משדר התוכנית העברית של שירות השידור המנדטורי, שפעל ברמאללה, יועבר לשימוש המדינה היהודית, אך העברתו והתקנתו מחדש תארך זמן רב, ולכן קבעה בינואר 1948 כי יש להקים משדר חלופי לתקופת הביניים.¹

משימת הקמת תחנת השידור החלופית הוטלה על מחלקת הדואר, הטלפון, הטלגרף והרדיו במשרד התחבורה בממשלה הזמנית של מדינת ישראל (שהייתה אז בתהליך הקמה על בסיס מחלקת הדואר, הטלפון, הטלגרף והרדיו של ממשלת המנדט בירושלים), בראשותו של המהנדס צבי פריהר (פרידברג).

הגבעה הסמוכה לתל־חיים, אז שטח חקלאי פתוח במרחק לא גדול משרונה, נמצאה כמקום המתאים להקמת תחנת השידור הזמנית, שהוקמה בידי צוות בראשות המהנדס הלל לנגהולץ, עד אז מהנדס רדיו בתחנת השידור הצבאית הבריטית בבית־ג'אלה (שהפסיקה לפעול כאשר הצבא הבריטי פינה את הארץ).

הצוות ירד מירושלים לתל־אביב והקים במשך חודשים ספורים תחנת שידור – משדר גלים קצרים בהספק של 2.5 קילוואט ואנטנה מתאימה – שחבורה בטור טלפון עילי לאולפנים בשרונה.² התחנה נחנכה ב־14 במאי 1948, בשידור הכרזת העצמאות של מדינת ישראל.

על פי החלטת החלוקה מכ"ט בנובמבר 1947, אספקת שירות דואר, מברקה וטלפונים בין־לאומיים הוטלה על 'האיחוד הכלכלי', ולכן התמקדה 'ועדת המצב' רק בשירותי הדואר, המברקה והטלפונים במדינה היהודית. רק במרץ 1948 נפל האסימון, 'ועדת המצב' הבינה כי אין לצפות ש'האיחוד הכלכלי יפעל, והחלה פעילות לכוון קשר בין־לאומי עצמאי עבור המדינה היהודית.

מחלקת הדואר, הטלפון, הטלגרף והרדיו התקשרה עם חברת RCA בארה"ב, ובסיוע מהנדסי RCA הוקמו בתחנת תל־חיים משדרים בגלים קצרים. החל מ־25 במאי 1948 שירתו משדרים אלה את מרכז הקשר הבין־לאומי RTI שהוקם בבניין מס' 117 בקריה,³ וקיימו קשר טלגרפיה ורדיו־טלפון בין־לאומי באמצעות תחנת ממסר של RCA בטנג'יר.⁴ משדרים אלה פעלו בתל־חיים עד תחילת שנת 1949, עת הועברו לתחנת משדרים

¹ 'ועדת המצב', מטעם הסוכנות היהודית והוועד הלאומי, החלה לפעול בתחילת נובמבר 1947, כדי להכין את ארגון המדינה היהודית העתידה לכל פרטיו, וביצעה את עבודת המטה שנדרשה לכינון המנגנון השלטוני העתידי במדינה היהודית – משדרי ממשלה, רשויות ממלכתיות ושירותים ציבוריים.

² השידור בוצע מאולפן זמני בבית העיריה ברחוב ביאליק 27 בתל־אביב, ובהמשך הועבר לבניין מס' 65 בשרונה (בנין טמפלרי בקצה המערבי של רחוב ה'), היום: מבנה המשדרים 'לנדמרק', ברח' הארבעה פינת רח' ליאונרדו דה־וינצ'י; ארכיון המדינה ISA-no-no-0007v1n (ג-119/35); ניר מן, הקריה בשנות כינונה 1948-1955, ירושלים: כרמל והעמותה לחקר כוח המגן מייסודו של ישראל גלילי, 2012, עמ' 81.

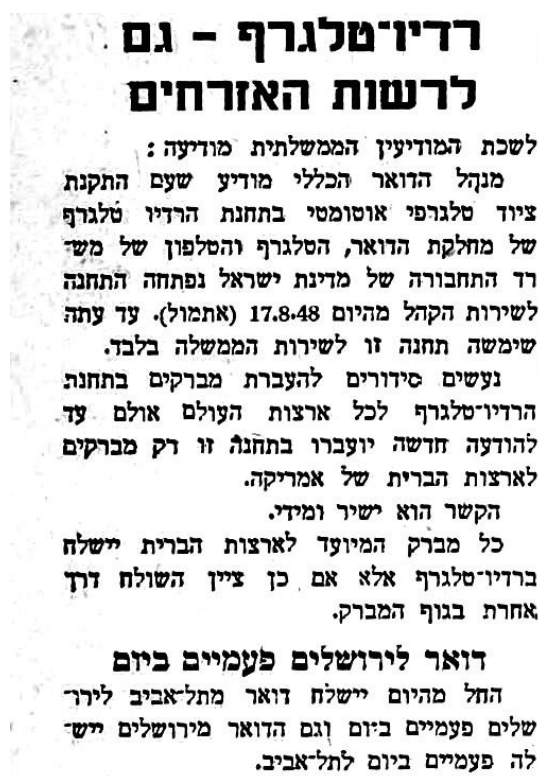
³ בקצה הדרומי של רחוב ד' (היום – רח' ארניה), היכן שהיום עומד מגדל המגורים המערבי של 'מגדלי שרונה'; ארכיון המדינה ISA-NetiveiIsrael-NetiveiIsrael-000mp72 (ג-2391/9), מפת הקריה, קנ"ם 1: 2500, 26 בפברואר 1948.

⁴ מרכז התקשורת הבין־לאומי RTI עבר ב־19 ביוני 1949 לבית הדואר ברח' מקווה ישראל 7 בתל־אביב.

שהוקמה ברשפון. בחודשים הראשונים ניתנו השירותים הבין-לאומיים רק לגורמים ממשלתיים, ורק ב-17 באוגוסט 1948 הם הועמדו לשימוש הציבור הרחב.

בסוף מאי ובתחילת יוני 1948 הוקמו בתל-חיים משדרים ששימשו לקשר האזרחי עם ירושלים. המשדרים בתל-חיים היו הקשר האזרחי העיקרי בין ירושלים לתל-אביב עד להפעלת קווי טלפון עיליים שהונחו במקביל לדרך בורמה, באוקטובר 1948.

תקציר האירועים המרכזיים מיומן התחנה המוצג בנספח, כפי שנרשם במרץ 1949 בידי המהנדס הלל לנגהולץ, מפרט את הפעילות בתחנת השידור בתל-חיים בשנת פעילותה הראשונה, ומציג תמונה נאמנה וייחודית על הקמת שירותי התקשורת והשידור במדינת ישראל, שזה עתה קמה.⁵

המדינה, 18 באוגוסט 1948

אל"ם בדימוס דניאל רוזן

למידע נוסף:

דניאל רוזן, התקשורת בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי: דואר, מברקה, טלפון ורדיו, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, התשע"ט – 2019.

<https://www.amutakesher.org.il/?pg=GetFile&CategoryID=327&ArticleID=728&ID=413>

⁵ באדיבות ארכיון תאגיד השידור הציבורי 'כאן'.

מבוא ליומן הראשון של תחנת תל-חיים על התפתחות שרותי הרדיו

בשנת הראשונה לקום המדינה

(העתק מיומן תחנת תל-חיים מתאריך 7 למרץ 1949)

"בשלישי למרץ 1948 בוסד, בצריף אשר הוקם בתל-חיים, בית מלאכה לשם בנין תחנת שדור לשעת הרוט ושרותי "קול-ישראל". היגזמה יצאה מאת "ועדת המצב" בירושלים והעבודה הוצאה לפועל תחת פקוח המחלקה המדעית. התכנית היתה לבנות משדר לגלים קצרים 2.5 ק"ו עבור שדורי "קול-ישראל", ציוד אולפנים זמניים ובנית משדרי קשר אלחוטי בארץ ובחוץ לארץ. חבר העובדים מנה עשרה איש".

"הותקנו עמודי טלפון עם ארבעה קוים פרטיים, הוקמו שלוש תרנים של 75 רגל גובה כל אחד, ביניהם נמתחה משושה של 6.82 מ"צ עבור שרותי "קול-ישראל", ומשושות מתאימות עבור קשר עם ירושלים, טנג'יר וניו-יורק".

"ביום 14 לחדש מאי 1948 הופעל לראשונה המשדר 2.5 ק"ו, לשדור הבכורה - להכרזת תקומת מדינת ישראל".

"ביום 20 לחדש מאי 1948 (בערך) הוקם קשר אלחוטי באתות (באמצעות משדר 250 וו"ט מתוצרת בית המלאכה) עם ירושלים הנתונה במצור".

"ביום 25 לחדש מאי 1948 הוקם הקשר האלחוטי לטלפון וטלדפוס עם טנג'יר וניו-יורק באמצעות משדר ר.ק.א. 1 ק"ו. השרותים עבור הקשר עם טנג'יר וניו-יורק הופעלו בתחילה בתחנת השדור בתל-חיים. בינתיים נעשו שדורים לשם הכנת המשדר הטלגרפי עבור שרותים אלו מבית מס. 117 בקריה. ובתחילת יוני הועבר המשדר הטלגרפי לבנין החדש".

"בתחילת יוני נבנה משדר נוסף של 250 וו"ט אשר הופעל בתור קשר טלגרפי נוסף עם ירושלים. בהמשך המאמצים לשפר את הקשר עם ירושלים הופעל משדר נוסף של 250 וו"ט מתוצרת ר.ק.א. בתור קשר טלפוני (דוד 2) ואלו אחד המשדרים 250 וו"ט מתוצרת מקומית החל לשרת בקשר טלדפוס עם ירושלים".

"כאותו זמן הוחל באותה הסכיבה, בהכנת בנין עבור תחנת השדור ובית-המלאכה ומרתף לשט בטחון המשדירים מפני הפצצות מחאז'י".

"בתקופת שבין 29.8.48 לבנין 7.9.48 הועברו בית-המלאכה והמשדירים לבנין החדש מבלי לגרום הפסקה בשרותים".

"לשם שפור תנאי הקליטה בארץ הופעל ביום 13.9.49 משדר לגלים בינוניים, 800 וו"ט, בתדירות 651.63 ק"צ (460,405 מטר)".

"ביום 14.9.48 נתקבלו ממחסני הרכבת ארגזים עם משדר וציוד של ר.ק.א. 1 ק"ו נוסף. כל התקונים הדרושים נעשו במקום. המשדר כוון עבור שלוש התדירות של טנג'יר לשם קשר טלדפוס בשיטת FSK.

"ביום 23.9.48 הוקם הקשר בטלדפוס עם מוסקבה על ידי משדר ו.ק.א. 250 וו"ט בתדירות של 12.960 ק"צ. הקשר הנ"ל משמש גם בתור קשר ישיר עם פרג".

"בגלל הגדלה השרותים נוספו חמשה קוים טלפוניים, הוקמו חמשה תרנים אשר ביניהם נמתחו המשושות כדקלמן:

1. בין תורן מס. 1 ותורן מס. 2 נמתחה משושה של 6.82 מ"צ עבור שרותי "קול-ישראל" ומשושה של 12.96 מ"צ עבור מוסקבה.

2. בין תורן מס. 2 ותורן מס. 3 נמתחו שלוש משושות. האחת של 10.525 מ"צ השניה של 18.5 מ"צ והשלישית של 14.7 מ"צ - שלושתן עבור הקשר עם טנג'יר וניו-יורק.

3. בין תורן מס. 3 ותורן מס. 4 נמתחה משושה של 5.91 מ"צ עבור דוד 2.

4. בין תורן מס. 4 ותורן מס. 5 נמתחה מערכת נוספת של שלוש משושות לקשר עם טנג'יר וניו-יורק (10.525 מ"צ 18.5 מ"צ 14.7 מ"צ).

5. בין תורן מס. 5 ותורן מס. 2 נמתחה משושה של 651.63 ק"צ עבור "קול-ישראל גלים בינוניים".

לשם השלמת חבורי הקוים הותקן לוח מבחנים ולוח בקורת והסתעפות, כמו-כן בבנו שלוש מגבירים מגבילים, שניים עבור "קול-ישראל", ואחד עבור שרותי קשר-טלפון עם טנג'יר".

"ביום 12.11.48 הובאה חולית הכפים גבוהה של 250 וו"ט. התקונים נעשו במקום באותו פרק זמן הועברה חוליה הכפים גבוהה שנית לירושלים לשם העברת תכניות דו-כווניות בין ירושלים ותל-אביב".

"האגף החדש של הבנין הוקם בתקופה שבין 16.10.48 לבין 16.12.48".

"ביום 22.11.48 הוחל בהעברת הציוד עבור משדר ר.ק.א. 7.5 ק"ו גלים קצרים. עבודות ההתקנה והתיקונים נמשכות".

"בדצמבר 1948 נפתח שרות טלדפוס עם פריז לרגל פתיחת אספת האומות המאוחדות".

"בינואר 1949 הוחל בעבודות הרכבה של לוחות מבחנים ובקורת ותעלות עבור כבלים עבור משרד הטלגרף המרכזי אשר יוקם בבנין הדואר ברחוב מקוה ישראל".

"ביום 14.2.49 נחנך שדור החוליות בהעברת "הפתיחה והחגיגה של הכנסת הראשונה בלשונת ישראל".

נספח א' - המשך

"בהמשך המאמצים לשפור תנאי הקליטה בכל רחבי הארץ הותקן בבנין מרכז הטלפונים בחיפה, משדר לגלים קצרים, ד.ק.א.ו. 250 נו"ט בגל 8170.9 ק"צ. המשדר נחנך בשדר פתיחת הכבסת ביום 14.2.49 ומאז משדר את תכניות "קול-ישראל" לחיפה נחצפון. המשדר חובר לאולפני תל-אביב באמצעות קו פיזי".

"ביום הראשון למרץ 1949 נפתחו השרותים הטלפוניים לשרות הקהל הרחב, באמצעות משדרי ד.ק.א.ו. 1 ק"ו, לקנדה וארה"ב".

זומי סקירה על פעולות תחנתנו עד כה; ועתה נמשיך לרשום יום יום את קורות ההתפתחות בתחנה".

תל-חיט, 7.3.1949.

חתום (-): ה. לנגהולץ.